

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

KATECHEZE DOSPĚLÝCH PO II. VATIKÁNSKÉM KONCILU

Vedoucí práce: Mgr. Věra Suchomelová, Th.D.

Autor: Anna Štráchalová

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: III.

2018

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách., a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Věře Suchomelové, Th.D. za metodické vedení mé práce, za její trpělivost, ochotu, cenné poznatky a rady.

Obsah

Úvod.....	6
1. Základní pojmy	7
1.1. Evangelizace	7
1.2. Katecheze	8
1.3. Pastorage	8
2. Dospělý jako příjemce katecheze	10
2.1. Životní mezníky v mladém dospělosti	10
2.2. Zásady a metody vzdělávání dospělých	12
3. Předkoncilní katecheze	13
3.1. Katecheze v Novém Zákoně	13
3.2. Pojetí katecheze u svatého Augustina	14
3.3. Katecheze v Jezuitském řádu	14
4. II. Vatikánský koncil.....	16
4.1. Gaudium et spes	17
4.2. Apostolicam actuositatem	18
4.3. Ad gentes.....	19
5. Pokoncilní katecheze	21
5.1. Evangelii nuntiandi	21
5.2. Catechesi tradendae.....	22
5.3. Všeobecné direktorium pro katechizaci	23
6. Soudobí autoři věnující se katechezi dospělých	25
6.1. Hans Küng.....	25
6.2. Aleš Opatrný	26
6.3. Ludvík Dřímál.....	27

7. Nynější papežové a jejich katecheze	29
7.1. Benedikt XVI	29
7.2. František	31
8. Anketa ve farnosti	35
8.1. Analýza výsledků	35
8.2. Aktivizace dospělých ve farnosti Veselíčko	36
9. Závěr	38
Seznam použitých zdrojů	40
Internetové odkazy	42
Abstrakt	45
Abstract	46

Úvod

„Dnešní svět naléhavě potřebuje svědky, ani ne tak učitele, spíše svědky.

Nejde totiž ani tak o to, aby člověk mluvil,

Ale aby něco říkal celým svým životem.“

(Papež František)

Téma katecheze dospělých po II. Vatikánském koncilu jsem si zvolila zejména proto, že se mě samotné týká. Vždy mě zajímal II. Vatikánský koncil a jeho dopad na život v církvi a vždy jsem z jakéhokoliv důvodu odkládala možnost na toto téma blíže nahlédnout. Zajímalo mě, jaké má dnešní, dospělý člověk možnosti ve vzdělávání se v otázkách víry. Jakým způsobem je katolíkům katecheze poskytována a naopak jakým způsobem mají katolíci – laici působit ven z církve (spadá-li toto vůbec do tématu katecheze). Téma je také aktuální zejména z důvodu velké žízně lidí po věcech duchovních. Otázkou je, zda církev nabízí východisko z života beze smyslu. A je-li tento smysl pro lidi srozumitelný a pochopitelný. Jak církev reaguje na potřeby dnešní doby a jak je schopná realitu dneška zpracovat. Zda je její učení aktuální nebo zkostnatělé. To vše mě při tomto tématu napadlo a přijala jsem jej jako výzvu.

Má práce je rozčleněna do několika kapitol a je doplněna ilustrační anketou, která proběhla ve farnosti Veselíčko. Nejprve se čtenář seznámí se základními pojmy v práci používanými. Vysvětlíme si rozdíl mezi katechezí, pastoračí a evangelizací. Představím dospělého příjemce katecheze s jeho problémy a požadavky. Dále stručně popíši vývoj katecheze v dějinách a poté představím koncilní dokumenty *Gaudium et spes*, *Apostolicam actuositatem* a *Ad gentes*. Pokoncilní katechezi ukážu ve světle papežských encyklik a autorských děl. V anketě nahlédnu do života farností a zeptám se věřících na jejich osobní zkušenosti s katechezí, a osobní zaujetí tímto tématem, zda je pro ně vůbec toto téma živé. Na závěr navrhnou možná řešení katechizace ve farnosti Veselíčko.

Cílem bakalářské práce je popsat podstatu katecheze v dnešní době, to jak zareagovala na II. Vatikánský koncil a zda plní to, co koncil předeslal. Shrnout možnosti vzdělávání se v otázkách víry v 21. století.

1. Základní pojmy

*„Slovo Boží je živé,
mocné a ostřejší než jakýkoliv dvousečný meč;
proniká až na rozhraní duše a ducha,
kostí a morku,
a rozsuzuje touhy i myšlenky srdce.“
(Žid, 4,12)*

Na počátku této práce je třeba si představit pojmový rámec, ve kterém se budeme pohybovat. Stěžejní pojmy této práce představím pomocí autorů, kteří fundovaně hovoří na toto téma. Probereme zde pojmy katecheze, evangelizace i pastore, abychom zjistili, kde se tyto oblasti církevního života potkávají a kde naopak. Na závěr kapitoly budeme společně blíže k tomu odpovědět si na otázku, kde se soudobá katecheze dospělých nachází a to prozatím především díky základnímu pochopení významu slov.

1.1. Evangelizace

Evangelizace je, jak říká Singlehurst: *“když ti co Ježíše znají, o něm říkají těm, kteří ho neznají“* (2005: 7). Tato činnost vychází z jádra křesťanství a je na mnoha místech podporována v Bibli. Největším propagátorem evangelizace byl sv. Pavel, který v listě Korintským doslova píše: *„běda mi, kdybych nehlásal evangelium!“* (1Kor 9,16).

Druhý vatikánský koncil myšlenku evangelizace církvi připomíná a nabádá k tomu tuto stěžejní činnost věřících vykonávat. Kázat poselství o spáse je povinnost nejen biskupů, kněží a zasvěceného lidu, ale především laiků. Primárně oni mají vnášet ducha křesťanství a poselství Ježíše Krista mezi lidi (SP/IM 3). Nejde ale o obecně platné hodnoty a normy. Při opravdové evangelizaci jde konkrétně a přímo o osobu, život a učení Ježíše Krista (Pavel VI 1975: 7-8).

Tím, že křesťané jednají podle slov sv. Pavla, přivádějí své posluchače k víře a přípravě na křest, kde na evangelizaci již navazuje katecheze. Evangelizace by neměla být nikdy násilná a prudká. Měla by být prodchnuta nadějí v Krista a tato naděje by měla být hlásána, neboť *„...člověk potřebuje velkou naději, aby mohl žít svou přítomnost, velkou naději, kterou je Bůh, jenž má lidskou tvář...“* (Benedikt XVI 2011).

Singlehurst říká, že evangelizace je dvoufázová činnost, kde dochází k zasetí a sklizení. Odkazuje se na Jana 4,34-38 a vykládá to tak, že první evangelizace tzv. setba je ukázat „nevěřícím“ jiný (lepší) pohled na víru v Boha. Představit se jako křesťan a

jednat tak s plností tohoto slova. Nepoučovat ani neučit. Na to přichází řada ve druhé fázi, tzv. žni. To je již okamžik přijmutí Krista (2005: 19-21)

Nicméně by měla evangelizace jít ruku v ruce s katechezí. Doplnovat se a poskytovat si náležitou oporu.

1.2.Katecheze

Pojem katecheze vychází z řeckého katechein, což znamená, ústně vyučovat. Je to tedy výchova lidu k víře a zahrnuje především výuku křesťanského učení. Předpokládá první evangelizaci a vztahuje se tedy k již věřícím na rozdíl od evangelizace. Je zaměřena na všechny věkové kategorie a podle cílové skupiny volí své metody práce. Katecheze je těsně spjata s životem v církvi a růst církve je na ní závislý (Katechismus katolické církve 1995: 16). Není to, ale pouhá výuka náboženství. Zásadní rozdíl mezi náboženstvím a katechezí je v osobním zapojení katechizovaných, kterýžto aspekt není při hodině náboženství nutný (Dlugosz 2011: 22).

Jak píše Ludvík Dřímál, má katecheze tendenci zaobírat se vším co jakkoliv souvisí s církevními aktivitami. To, ale ztěžuje samo pochopení katecheze a správnost jejího užití. Mělo by být zřejmé, že katecheze je součástí (spolu s evangelizací) služby slova jako svědectví církve. Z hlediska hierarchizace pojmů je katecheze evangelizací podřízena. Je v ní obsáhlá jako jedna etapa. Je to výchova ve víře a pomoc růstu této víry. (2009: 83-87.)

Katecheze tedy je živé působení církve, kde dochází k zprostředkování a aktivnímu šíření víry v Ježíše Krista zmrtvýchvstalého, plnému společenství s ním a spoluúčasti na jeho tajemství. (VDK čl. 78-80.)

1.3.Pastorace

V pojmu pastorace vládne značná nejednotnost. Její ohraničení není příliš zřejmé a užívání je značně variabilní. Pod názvem pastorace či pastorační práce se ukrývá mnohé, od práce kněze s vedením farnosti, po misijní působení církve. Aleš Opatrný říká, že v pastoraci se potkávají aspekty kerygmatický (hlásání), leiturgický (liturgie, bohoslužba), diakonický (služba potřebným) a koinonický (péče o společenství). Každý by měl být zastoupen v různé míře a to dle toho kde a jaká pastorace právě probíhá (2014: 15-16).

„Pastorace znamená zabývání se lidmi v konkrétních životních podmínkách, tedy v určité zemi, v určité dějinné situaci, v určitém historickém a kulturním kontextu. Jejím posláním je řešit konkrétní problémy konkrétních lidí ve světle a síle evangelia“ (Opatrný 2001). Svatý otec František ve své exhortaci Radost evangelia píše, že sní o pastoraci, která bude expanzivní, otevřená a nezahleděná do sebe (Papež František 2014: 27-29).

Evangelizace, katecheze i pastorace se neustále prolínají a není jednoduché je od sebe striktně rozlišit. Ani to není vhodné, protože neustále stojí ruku v ruce. Proto se budou prolínat i v této práci.

2. Dospělý jako příjemce katecheze

*„Příbytku člověka, jak by bylo možné tě založit na rozumové úvaze?
Existuješ i neexistuješ. Jsi i nejsi. Jsi složen z různorodých látek, ale
kdo tě chce poznat, musí tě objevit.“
(Antoine de Saint - Exupéry)*

V této kapitole představím dospělého člověka, který je katechizován. Popíšu životní situaci, ve které se nachází či může z psychologického hlediska nacházet. Jak píše Nakonečný, „*je důležitým aspektem celého duševního vývoje hledání a nalézání identity*“ (2003: 393). Toto hledání se nejvíce zpřístupňuje v obdobích různých krizí a zátěžových situacích. V krizích, kterým dospělý, obzvláště mladý dospělý, musí čelit, čím ve svém vývoji musí projít. Člověk hledá otázky na to, kdo je, kam patří či kam směřuje. Poukážu na principy, které má samotné vzdělávání dospělých, aby mohla být katecheze funkční. V závěru kapitoly bychom měly být schopni znát dospělého, který je (může být) příjemcem katecheze.

2.1. Životní mezníky v mladé dospělosti

Dospělost je dlouhé vývojové období, které je na jedné straně ohraničeno dospíváním a na straně druhé stářím. Dle Vágnerové můžeme toto období, dlouhé čtyřicet let, rozdělit na dvě etapy a to je mladá dospělost a starší dospělost. (Vágnerová 2008). Zaměřím se na uživatele katecheze ve věku 20-40 let, tedy na mladé dospělé. Mladí dospělý v této životní etapě procházejí několika **životními mezníky**, které formují jejich další, budoucí život. V tomto období se utváří stabilní profesní postavení, uzavírá se manželství a člověk se stane rodičem (Vágnerová 2008: 72).

Profesní postavení

S profesním postavením se pojí změny vnímání sama sebe. Jsou to **změny vnímání svého postavení a své hodnoty**, kdy mladý dospělý získává zkušenosti se skutečným ohodnocením za práci. **Změna ve vnímání své pozice ve skupině**. Jeho pozice nyní klesla na začátečníka a jeho pozice v pracovní skupině je slabá. Zde se člověk snaží na sebe upozornit a zviditelnit se, což může vést k odmítnutí staršími kolegy. **Změna v životním rytmu** znamená velký úbytek volného času a velké energetické výdaje, což vede k pocitům výraznější únavy (Farková 2009: 48-49). Ztotožnění se s touto novou rolí je zdrojem sebepotvrzení a sebedůvěry. S profesní rolí souvisí i nezaměstnanost, kterážto je jako životní situace velmi zátěžová, obzvláště pokud se jedná o

nezaměstnanost dlouhodobou. Hrozí zde riziko, že se z nezaměstnanosti stane nežádoucí životní styl, kdy si jedinec navykne na nic nedělání a to mu bude bránit si najít nějaké uplatnění (Vágnerová2008: 78).

Manželství či trvalé partnerství

Mluvíme zde o nejdůležitějším intimním vztahu, kdy je člověk ochoten vzdát se části své osobní identity. Tento vztah překračuje rámec sexuálních experimentů, je symetrický a doplňující se. Osobnost dospělého se takovýmto trvalým vztahem (manželstvím) proměňuje. Úspěšné zvládnutí rozvoje manželství závisí na zvládnutí těchto změn a adaptaci na novou situaci. Takovýto vztah má svůj specifický vývoj. Každá etapa tohoto vývoje s sebou nese jiné stimuly určitých složek osobnosti. Mladý dospělý je již schopen na vztahu cílevědomě pracovat a díky této schopnosti, může vztah projít přes romantickou zamilovanost, až do období realistického vztahu (Vágnerová2008: 80-83)...*Naplno vstoupit do vztahu a bez výhrad se v něm angažovat vyžaduje odvahu*“ (Říčan2010: 171). Pakliže zvítězí strach, dochází k rozpadu vztahu. Rozpad vztahu působí jako psychická zátěž a ovlivňuje sebepojetí a sebehodnocení člověka (Vágnerová 2008: 81).

Opatrný uvádí rozvedené a rozvádějící se mezi zvláštní skupiny vyžadující speciální pastorační přístup. Poukazuje na to, že problémy rozpadu manželství z důvodů, násilí či opakované nevěry nejsou pouze doménou nevzdělaných nevěřících, ale jsou to problémy jdoucí napříč společnostmi. Je třeba dbát na to, aby nebyla zaměňována duchovní pomoc s pomocí odbornou (Opatrný 2014: 107-108).

Rodičovství

Než se manželé (partneři) rozhodnou mít dítě, řeší řadu otázek, které toto rozhodnutí ovlivňují (Farková 2009: 65-67). Právě v této fázi by mohla být vhodná pastorační činnost, která by budoucím rodičům mohla poskytnout dostatečnou oporu a podporu. Pakliže se manželé rozhodnou mít dítě a stanou se z nich rodiče, jsou opět vystaveni nové zátěži. Vzniká tím pocit jisté definitivnosti, jak nevratnosti dítěte, tak nezrušitelného pouta k partnerovi. Vyžaduje to zásadní změnu životního stylu (Vágnerová 2008: 84-85)...*Rodičovství lze chápat i jako zkoušku vztahu, partnerské soudržnosti a spolupráce*“ (Vágnerová 2008: 85).

2.2.Zásady a metody vzdělávání dospělých

K tomu, aby byla katecheze v této věkové kategorii efektivní, je třeba znát a respektovat tyto jedince s jejich chováním a jednáním.

Mezi klíčové androdidaktické zásady patří: zásada zpětné vazby, zásada přirozenosti, zásada aktivity, zásada vědeckosti, zásada soustavnosti a postupnosti, zásada názornosti, zásada trvalosti, zásada přístupnosti vyučování, zásada individuálního přístupu. Tyto zásady jsou podrobně popsány v mnoha publikacích. A ty by měly být pro katechety stěžejní. Pochopitelně je popisuje například Veteška (2016: 174-175).

Metody vzdělávání dospělých se mohou členit dle různých kritérií, jako je třeba dle místa realizace nebo na koho je metoda zaměřená. Pro katechezi budou stěžejní metody podle míry aktivity a samostatnosti účastníků katecheze. Mezi ty Veteška řadí: Výkladově ilustrativní, dialogické a problémové. (2016: 175).

Shrnutí

Abychom mohli popsat podstatu katecheze dospělých, bylo nutno tyto dospělé představit v jejich životních situacích. Pakliže katecheta bude respektovat vývojové stádium, ve kterém se člověk nachází, bude znát možné krize, kterým čelí a bude vědět, jak se s dospělým pracuje, pak jediné tehdy může být katecheze smysluplná. Stejně tak, abychom pochopili katechezi po II. Vatikánské koncilu představíme si v další kapitole její zrod, stručný vývoj a východiska.

3. Předkonceilní katecheze

*„...síla evangelia Ježíše Krista
se v církvi neustále projevuje silněji
než veškerá lidská neschopnost a povrchnost,
než naše vlastní setrvačnost, pošetilost, rezignace.“
(Hans Küng)*

V této kapitole bych ráda poukázala na ustanovení katecheze, její zakotvení v bibli a její směřování v průběhu staletí. Nebudu popisovat vše, ale pouze dílčí autory a Ježíše, jakožto původce katecheze. Svatý Augustin a Jezuité jsou zde zmíněni právě pro svůj výrazný kristocentrismus. To je zásadní i v katechezi po II. Vatikánském sněmu. V závěru kapitoly se pokusím shrnout co z učení minulosti je aktuální i pro dnešek a co naopak je zapomenuto.

3.1. Katecheze v Novém Zákoně

Středobodem celé katecheze je osoba Ježíše Krista. Toho nalézáme právě v Novém Zákoně. Zde není katecheze rozdělena dle různých typů. Ježíš učí právě dospělé. Jaký je Ježíš učitel a jakým způsobem učí?

Ježíš

Jak píše Küng, je obyčejným laikem, nestudovaným vesničanem, což mu je mnohokrát vyčítáno. Starý zákon vykládá přirozeně a svobodně bez ohledu na jakoukoliv autoritu. Učí lidsky a přímo, často je ironický a ostře argumentující. Mluví srozumitelně v krátkých přiběžích, látku čerpá z běžného života každému pochopitelně. Chce lidem pomoci a člověk ho má poslouchat, porozumět mu a vyvodit z toho důsledky pro svůj život (Küng 2013: 37-38)

Ježíš učí, kdekoliv se mu naskytne příležitost. V synagoze, chrámu, u jezera. Učí neustále, učí převážně vsedě, s jedinečnou autoritou. Jeho učení je ve shodě s tehdejší židovskou naukou, ale také v zásadním rozporu s ní (Dřimal 2009: 10).

Apoštolové

Ježíš nic ze svých slov nezapsal a jeho učení šíří do světa apoštolové. Formálně učí stejně jako Ježíš, tedy v chrámech, soukromých domech, synagogách... obsahem jejich učení je Ježíš. Ve skutcích apoštolů (Sk 2,42) se mluví o tom, že setrvali v učení. Ono setrávání značí, že tato činnost nebyla jednorázová, ale vytrvalá činnost. Tato činnost

měla obsah, který přesáhl staletí a tím nebylo nic míň než to co „*Ježíš dělal, jak žil jako syn a bratr*“ (Fausti 2013: 131). Jde především o svědectví, společenství a o bohoslužbu (Fausti 2013: 132).

3.2.Pojetí katecheze u svatého Augustina

Sv. Augustin žije v již ustanovené církvi. Katecheze je jaksi zformována a má své omyly, které Augustin ve svých spisech vyvrací. Ukazuje čemu se v nauce o Boží trojici vyhnout. Říká, že teologie je základem a duší katecheze (Dřimal 2009: 42-43). Ve své katechetické práci se zaměřuje nejprve na příjemce katecheze. Katecheta musí svého žáka znát. Znat jeho limity a kvality, tomu přizpůsobit svoji výuku, která se skládá ze tří částí: narratio, exhortatio a hilaritatis comparatio. S těmito pojmy svatý Augustin operuje v prvním díle svého spisu *De catechizandis rudibus* (Dřimal 2009: 43).

Narratio

Narratio je uvedení příběhem. Úplné vysvětlení skutečností od stvoření do momentu kde se církev právě nachází. Katechumen by měl pochopit jak dějinné souvislosti, tak lásku jako cíl těchto událostí (Dřimal 2009: 44-45).

Exhortatio

Exhortatio neboli povzbuzení je další fáze katecheze. Zde je předmětem naděje, naděje na vzkříšení. Důvod proč odolávat výsměchu. Povzbuzení k tomu začlenit lásku a naději do svého života (Dřimal2009: 45-46).

Hilaritatis comparatio

Je to završující prvek katecheze, bez kterého by nebyla funkční. Je to oboustranná radost z procesu formace. Musí to ovšem být zvnitřnělá radost na základě duchovního života. Není tedy nikterak závislá na katechetových dovednostech či intelektu (Dřimal2009: 46-47). Pro Augustina je tato radost velmi důležitá a dále toto téma rozpracovává, čemuž se zde nebudu věnovat.

3.3.Katecheze v Jezuitském řádu

Jezuity zde zmiňují především proto, že Petr Kanisius, jakožto člen řádu, vydal první katechismus katolické církve. Stalo se tak v roce 1555, do té doby vycházely pouze protestantské katechismy. Tento Kanisiuv katechismus byl určen především pro duchovní, ale i pro vzdělané laiky. Díky jeho dobrému zpracování měl vliv i mezi

protestanty a vliv tohoto díla sahal až do 18.století. Možná právě díky jeho zpracování a jednodušším formulacím je užívanější než římský katechismus. (Dřímál2009: 58-64).

Exercicie svatého Ignáce

Exercicie jako důležitá metoda v katechezi, byly u sv. Ignáce prioritní činností. Hlavním tématem je Ježíš Kristus. Exerciciant se prostřednictvím smyslových vjemů učí volit správnou cestu. Smyslovost je pro sv. Ignáce nástroj k pochopení dějin spásy. V radách jak rozjímat nad Bibli píše o zpřítomnění situace. To znamená představit si reálně příběh, který promýšlíme. Představit si všechny detaily. Lidi, kteří v situaci jsou, dialog, který mohou vést, cestu kterou kráčí, jak jsou oblečeni, jaké mají emoce... pokusit se do dané situace zapojit a prožít ji. Tato Ignácova názornost ústí až do jezuitských her, kde jednotlivými hrami představují nějakou tezi (Dřímál 2009: 71-73).

Shrnutí

Živé učení o Kristu je červená nit táhnoucí se celými dějinami. Tento kristocentrismus je patrný i v katechezi dnešních doby. Apoštolové byli tohoto zvěstování plni a díky jejich nadšení (a samozřejmě díky duchu svatému) mohla tato nit dovést až k nám. Svatý Augustín ve svém Vyznání lituje, že toto poznal až tak pozdě, ale o to horlivěji učení šířil a čistil od různých nánosů a herezí. Ve shodě s ním a jeho myšlenkou, že je třeba znát toho, koho učím, vystupují i dnešní texty (viz.kap. 5.) Ignác znovu připomíná, že Ježíš je ten středobod všeho učení a dalo by se najít mnoho dalších, kteří jsou s tímto v souladu. S Ignácovým stylem výkladu písma v dnešní době souzní například Balderman, který Biblické texty zprostředkovává pomocí určité dramatizace, kde dochází k dosazení vlastních myšlenek a pocitů do předkládaných dějů (Baldermann 2004: 25-39). Naopak někdy se stávalo, že se: „*v katechismu učili dogmatické formulky, aniž by jim bylo rozuměno*“ (Küng 2013: 5). V následující kapitole představím koncilní dokumenty týkající se našeho tématu a ukážu, zda se Kristus, radost z něho a umění číst Bibli nacházejí i v nich.

4. II. Vatikánský koncil

*„Nadešla hodina, v níž se musíme zastavit...
Je totiž potřeba promyslet náš společný původ,
naše dějiny a také naše společné určení.
Právě apel na lidské svědomí nebyl nikdy tak nezbytný
jako v současné epoše velkého rozvoje lidstva!“
(Pavel VI.)*

Poté, co jsem zde představila pojmy a některé katechetickými prvky v historii, budu se nyní zabývat II. Vatikánským koncilem. Tento sněm se konal v šedesátých letech minulého století. V době konání byla církev u nás ve značném sevření režimem, což zmiňuji Jan XXIII v úvodním projevu k episkopátu, kdy mluví o těch biskupech, kteří nemohli z důvodů věznění či jiné perzekuce režimem přijet a zúčastnit se (Pospíšil 2013: 59). Cílem mé práce není se zabývat koncillem jako takovým, proto se zaměřím pouze na dokumenty týkajícími se katecheze či evangelizace a to především konstitucí *Gaudium et spes* a dekrety *Apostolicam actuositatem* a *Ad gentes*.

Papež Jan XXIII mluvil o koncilu velmi emotivně a vkládal do něj velké naděje. Začátek koncilu nazval dnem plným příslibů a úžasného světla (Pospíšil 2013: 64). Tato naděje je nesená desetiletími a úžasné světlo jak o něm svatý otec mluvil, prozaňuje i dnešní dny a koncil je stále nevyčerpaná studnice podnětů k plnějšímu životu s Kristem a v Kristu.

Dále Jan XXIII ve svém proslovu k příležitosti zahájení slavení koncilu jmenuje mezi hlavní cíl šíření nauky církve. Koncil chce předat čistou a neporušenou nauku a to způsobem vhodným pro požadavky současné společnosti. Je nutná formace svědomí a hlubší proniknutí do učení církve (Pospíšil 2013: 59-61).

Tento koncil také potvrzuje lidskou důstojnost jako stěžejní pojem. Lidská důstojnost tkívá v naplnění jednotlivce. Toto naplnění je možné pouze skrze Krista a v jednotě s ním. Koncil vyjadřuje pravdu o tom, „jak uspořádat život jednotlivce, rodiny a společnosti“ (Pospíšil 2013: 57).

V závěru této kapitoly bychom měli být blíže k tomu, jak by měla katecheze v dnešní době vypadat. Mělo by být zřejmé, na jakých východiscích staví a k čemu se odkazuje.

4.1. Gaudium et spes

Gaudium et spes, neboli pastorální konstituce o církvi v dnešním světě je stěžejní dokument k našemu tématu. Z tohoto dokumentu vycházejí, nebo na něj navazují, další díla, která se směřování katecheze přímo týkají. Tato konstituce je výjimečná v tom, že dává konkrétní pokyny jak se chovat v konkrétních situacích dnešní doby. Není přímo katechetická, ale je svým zaměřením spíše evangelizační. Její učení je i pro všechny vně církve (GS 1995:176-177).

Dokument nejprve říká pro koho je a v jaké situaci se lidstvo nachází. Kde dnešní člověk bere naději a z čeho má úzkosti. Popisuje svět plný hlubokých změn, nejen změn životních podmínek, ale také změny společenské, psychologické. Jak toto ovlivňuje náboženský život. Píše se zde o tom, jak lidé touží po nadvládě a moci a o tom co z toho pramení. O nejhlubších lidských touhách po svobodě a důstojnosti. O slabostech i síle dnešního světa (GS 1995:4-10).

Gaudium et spes se opírá o církevní nauku a prostřednictvím toho ukazuje vztah k okolnímu světu. Ukazuje pohledem církve problémy doby a jejich možné řešení. Chce po lidech, aby hledali a milovali pravdu, aby v sobě pěstovali zákon, který budou poslouchat- svědomí (GS15). Píše o rozvíjení obecného blaha a to tak, že společenský řád má být zaměřen k dobru lidí a má být neustále rozvíjen. Každý musí považovat bližního za „druhé já“ a podle toho se k němu chovat. Takto nahlížet musíme i na ty co jednají a smýšlejí jinak než my. Instituce mají sloužit důstojnosti člověka, proti jakékoliv diskriminaci, taktéž mají vytvářet pozitivní vztah k duchovním skutečnostem. Člověk má překonat individualismus a společenské závazky brát jako hlavní povinnosti (GS 26-30).

V druhé části se konstituce zmiňuje o manželství a rodině, o kultuře, o hospodářsko-spoločenském a politickém životě, o solidaritě mezi národy a o míru.

Koncil chce „*poučit a posílit křesťany a všechny lidi, kteří se snaží hájit a podporovat důstojnost manželského stavu*“ (GS 47) tím, že objasní některé body církevní nauky. Opět jde především o osobní svědectví a zdravé veřejné mínění. Křesťané mají využívat přítomný čas a pomoci rozvíjet hodnoty rodiny. Ve formaci pro správný rodinný život mají napomáhat různé společenské aktivity a sdružení rodin (GS 47-52).

Kultura se má rozvíjet, aby harmonicky pěstovala celého člověka. Křesťané mají usilovat o vybudování lidštějšího světa. Studium různých oborů může člověk přispět k povznesení lidstva. Dekret říká, že je třeba vzdělávat ducha tak, aby byl schopen údivu i osobního úsudku. Vypěstovat v něm náboženský, mravní a sociální smysl. Celkový důraz, který je kladen na vzdělání, je propojen i do pastorace, která má čerpat z poznatků světských věd (GS 57-62).

Mohla bych zde popsat i to jak konstituce nahlíží na další ožehavé problémy dnešní doby, ale neudělám to. Myslím, že to podstatné pro moji práci bylo sděleno. Pro katechezi z toho pro mě plyne osobní příklad a velké nasazení.

4.2. Apostolicam actuositatem

Dekret o apoštolátu laiků se s vymezením svého obsahu odkazuje na věroučnou konstituci *Lumen gentium*. Jak ho chápat v souvislostech běžného života již přísluší do tohoto spisu i do této práce. Apoštolát laiků bych volně vyložila jako laickou evangelizaci. To, že tato činnost je pro život v církvi naprosto nutná jsme zmínili již dříve, zde se pokusím popsat, jak koncil tuto činnost vidí.

Často je zde zmiňován fakt, že laici jsou uprostřed světa a tudíž nejbližší této činnosti. Je pro ně přirozené být mezi lidmi a s lidmi. Jinak to ani nelze. Jejich povinnost vlitá na ně křtem je být solí (Mt 5,13).

Zdroj veškeré evangelizace (apoštolátu) je Kristus. Aby tento proces byl hodnověrný, musí na něm být založen a musí vycházet z pochopené a žité nauky církve. Zde již nejde pouze o osobní příklad skvělého života. Jde o službu slova, kde věřící hledá příležitosti Krista hlásat a to jak nevěřícím (evangelizace), tak věřícím, „*aby je poučil, utvrdil a povzbudil k horlivějšímu životu*“ (katecheze) (AA 6). Musí jednat přímo a rozhodně ve světle evangelia s vědomím toho, že za ním stojí celá církev. Musí se celoživotně vzdělávat v katolické nauce, ale nejen v ní.

Zrcadlem evangelizace je farnost. To jak soustřeďuje lidské odlišnosti a začleňuje je do církve je malé měřítko celkového fungování. Přesto se laici nemají soustředit pouze na úzké hranice farnosti, ale rozšířit obzory do široka na fungování celonárodní i víc (AA 10). Ačkoliv jejich obzory mají být široké, musí být jejich základ pevný. Apoštolát musí vycházet z rodiny. Jsou zde uváděny konkrétní příklady toho, jakými skutky jde tomuto sloužit. (AA 11).

Laická evangelizace má určený řád. Musí být začleněna do celocírkevního procesu. Musí být hierarchicky podporována, byť forma podpory může být různá. Bez souhlasu církevní autority se žádné dílo nesmí nazvat katolickým (AA 30-32).

4.3. Ad gentes

Dalším dokumentem týkajícím se našeho tématu je dekret o misijní činnosti církve. Opět zde nejde primárně o katechezi, jak jsme ji vymezili výše. Jak vyplývá z názvu, jde o evangelizaci- speciálně misijní. Přesto si troufám tvrdit, že zásady v ní podané jsou důležité pro růst ve víře, což už je přímo téma katecheze.

Tento dekret, v součinnosti s ostatními dokumenty, zdůrazňuje napojení na Krista jako vzor a učitele. Tento vzor je třeba zpřítomňovat všem lidem. Aby toto mohlo probíhat je třeba důkladného vzdělání katechetů. Mají být vzdělávání v biblistice, liturgice, katechetické metodice, ale aby jejich dialog s nekřesťany byl efektivní, je třeba je naučit chápat situaci, ve které se nekřesťané nacházejí. Jejich životní i kulturní podmínky. Katecheze má být přiměřená, aby zrozená víra dále rostla a prohlubovala se. (AG 15-18).

Misionář, katecheta, nebo hlasatel evangelia musí dbát o svou dennodenní duchovní obnovu. Měli by být supervizoři, kterým mohou misionáři sdělovat své problémy a kteří je budou duchovně vésti. Budoucí misionáři se mají důkladně připravovat na svou činnost a to výchovou duchovní i mravní. V tomto výnosu jsou popsány vlastnosti dobrého misionáře, které lze aplikovat i na katechetu. Je zde popsán proces formace misionáře, aby dostal požadavků své budoucí práce (AG 23-26).

Jako celek Ad gentes předpokládá znalost Gaudium et spes a svým vyzněním z něho vychází.

Shrnutí

Stěžejní myšlenkou Gaudium et spes je „*těsné spojení církve s celou rodinou národů*“ (GS 1). Tato konstituce je pro každého a otvírá tím dialog s nevěřícími (GS 176). Apeluje na lidskost, její hledání v každé životní situaci a její podporování. Apostolicam actuositatem cílí do středu církve na laiky a jejich úlohu zde. Ukazuje nutnost jejich osobního růstu a možnosti, jak se mohou dospělí zapojit do aktivního církevního života. Ad gentes promlouvá taktéž k dospělým laikům v církvi, ale s ohledem na jejich činnost misijní. Předkládá zde nutnost vlastní spirituality a duchovní a mravní výchovy. Tyto tři

dokumenty společně představují církev, která není sebestředná, ale vychází vstříc světu a přitom dbá na formování svých členů. Takto formované koncilní zásady postupují dalšímu rozboru v po koncilní době. O reakci na koncil a tyto dokumenty bude řeč v následující kapitole.

5. Pokoncilní katecheze

„Příkaz doby dnes víc než kdy jindy směřuje k tomu, aby všichni křesťané nastoupili cestu obnovy v duchu evangelia, aby velkodušně přijali výzvu apoštola, aby byli svatí v celém způsobu života.“
(Jan Pavel II.)

Konci přinesl řadu změn v přístupu ke katechezi. V prvním desetiletí po sněmu byla vyhlášena řada dokumentů týkajících se katecheze. Seznámím vás zde pouze s některými, opět pouze dle mého soudu, nejdůležitějšími. Řadit v textu je budu chronologicky. Rozčlením zde katechezi dle těchto dokumentů, abychom v závěru kapitoly mohly říci, co v dnešní době katecheze dospělých obnáší.

5.1. Evangelii nuntiandi

Tento výnos papeže Pavla VI. z roku 1975 reaguje na synodu o evangelizaci (1974) a samozřejmě vychází z koncilních dokumentů. Svatý otec říká, že je třeba revidovat metody, jak předávat modernímu člověku křesťanské poselství. Jaké metody je třeba tedy používat, aby měly výsledky? Pokládá zde také otázku, zda se církev cítí být schopna hlásat evangelium s účinností. Je nutné si na tyto otázky stále znovu odpovídat. Především se tímto mají zabývat kazatelé a katecheté (Pavel VI 1990: 7-8).

Církev své evangelizační poslání musí plnit primárně uvnitř. Věřící potřebují neustále slyšet a znát čemu mají věřit. Uvnitř církve musí probíhat stálá evangelizace, aby měli laici „*svěžest, nadšení a sílu potřebnou k hlásání evangelia*“ (Pavel VI 1990: 15). Ve shodě s *Gaudium et spes* také říká, že je třeba hlásat evangelium především vlastním životem. Nadto, ale dodává, že to nestačí. Podle Pavla VI. nebude mít sebelepší svědectví dlouhodobou účinnost, když nebude podpořeno slovem. „*Toto kerygma, čili katecheze, zaujímá v evangelizaci tak důležité místo, že se často stává přímo jejím synonymem. I když ve skutečnosti je pouze jednou její složkou.*“ (Pavel VI 1990: 19).

Dále se *Evangelii nuntiandi* věnuje obsahu evangelizace. Zde vychází přímo z *Gaudium et spes* a shodně hovoří o propojenosti mezi evangeliem, osobním a společenským životem. O přizpůsobení katecheze aktuální situaci a konkrétním případům.

Jako metody evangelizace vyzdvihuje svědectví a vyučování katechismu. Ke katechetickému vyučování je zde zmíněna důležitost rozumového poznání základních zjevených Božích pravd. Katecheze má vést dospělého člověka ke křesťanským návykům a probíhat má všude kde je to možné. Tím se dostáváme k tématu hromadných sdělovacích prostředků. Kdyby Pavel VI. věděl, jak aktuální bude toto téma v dnešní době, možná by mu ve své exhortaci věnoval více místa než dva odstavce. Nicméně tyto dva odstavce nám říkají, že se mediím jako prostředku katecheze nemáme vyhýbat, ba naopak je máme brát vážně. Je třeba se v tomto kontextu zamyslet nad tím, jak předat evangelijní poselství zástupcům lidí, aby bylo přijato jako zcela osobní a vztahová záležitost (Pavel VI. 1990: 31-34).

Církev se má snažit prohlubovat a posilovat víru již věřících, aby tato víra byla vyzrálejší a opravdovější. Při takovéto katechezi má být brán ohled na duchovní úroveň laiků. Důležitá má být také šetrnost, kterou je myšlen jakýsi ohled na vyspělost katechumena. Další znak poctivé katecheze je její spolehlivost. Učeno má být pouze to co je jisté, to co je zakotveno v Bibli. (Pavel VI. 1990: 63).

5.2.Catechesi tradendae

Další exhortace je nyní již od Jana Pavla druhého, kterou vydal ve druhém roce svého pontifikátu. Vychází z předchozích děl k tématu katecheze a navazuje na ně. Ve shodě se všemi dokumenty v mé práci citovanými taktéž považuje Krista za ústřední bod veškeré katechetické činnosti. Nazývá to kristocentrickým rázem katecheze (Jan Pavel II. 1979: 4). Jan Pavel II. nám zde srozumitelně vysvětluje, jak je katecheze provázaná s pastorační a misijní činností. Opakuje ve shodě s Pavlem VI., že katechezi a evangelizaci od sebe nelze oddělit. Naléhavě upozorňuje na sociální otázky, o kterých se mluví v *Rerum novarum*. Sociální učení církve si musí najít cestu do katecheze věřících. Co se týká obsahu katecheze, vidí hlavní body v celistvosti učení, odstupňovaném a uspořádaném rázu vyučování a v ekumenickém zaměření celé katecheze. (Jan Pavel II. 1979: 26-28).

Katechezi dospělých popisuje jako zásadní starost synodních otců. Měla by to být stěžejná forma katecheze neboť se obrací na ty, kteří jsou nebo by být měli, jejími šířiteli. Svět je převážně v rukou dospělých a proto by tito měli být správně vedeni, aby jejich víra prosvětlovala i jejich běžné zaměstnání. Jan Pavel II. zde rozděljuje katechezi dospělých, kteří se narodili a žijí v nepokřesťanštěných oblastech, na ty kterým se sice

dostalo v dětství katechetické výchovy, ale na té úrovni ustrnuli, na ty kdo si prošli špatně podanou katechezí, či ji špatně pochopili, i na ty, kteří se k víře (sic žijí v křesťanském prostředí) dostali až v dospělosti.(Jan Pavel II. 1979: 36-37).

V závěru se ještě jednou vrací ke katechetickým působištím a jako stěžejní vidí farnost. Stejně tak já bych ráda v závěru ukázala jak to v jedné farnosti s katechezí opravdu je a zda je tou hybnou silou jako o ní Jan Pavel II. mluví. (1979: 57).

5.3.Všeobecné direktorium pro katechizaci

Tento dokument vydaný kongregací pro klérus je nejpraktičtěji zaměřený z mnou citovaných děl. Je to obsáhlý text, který vymezuje katechezi v procesu evangelizace, ale primárně se zaměřuje na katechezi. Ukazuje téma z různých úhlů, popisuje cíle, metody, adresáty, místa katecheze. Srovnává katechezi s katechismem katolické církve. Zaměřuje se i na církevní organizaci katecheze. Já se, ale zaměřím pouze na některé aspekty z tohoto spisu. A to především na metody katecheze a katechezi dospělých.

Katecheze jako každá činnost má své metody. Správně zvolená metoda je věrna obsahu. VDK hovoří o metodách induktivních a deduktivních. Metoda induktivní, při které poznáváme od jednotlivostí k obecnému, se v katechezi prezentuje tak, že: *„předkládáme fakta (biblické události, liturgické úkony, události ze života církve a z každodenního života...) s cílem rozpoznat význam, který mohou mít vzhledem k Božímu zjevení“* (1997: 82). Naopak metoda deduktivní jde cestou opačnou. Od obecného k jednotlivému. Vysvětluje a popisuje fakta tak, že vychází z jejich příčin. Nejde pracovat buď s jednou, nebo druhou. Obě tyto metody se musí v katechezi podpořit. (VKD 1997: čl.150).

Katecheze dospělých je východiskem pro katecheze v ostatních věkových kategoriích. Je velmi potřebné, aby byla mezi jednotlivými etapami návaznost.

Dospělé adresáty katecheze je možné rozdělit do několika skupin dle stupně jejich vyspělosti ve víře. Jsou to dospělí věřící, toužící svou víru prohloubit, dospělí pokřtění bez adekvátní katechetizace, dospělí nepokřtění a dospělí patřící k jiným křesťanským církvím. Dle toho, ve které skupině se ten který jedinec nachází, je třeba k němu přistupovat (VKD 1997: čl.172).

Shrnutí

Papežové se v době od koncilu myšlenky plodné katecheze nevzdali a dále rozvíjeli jeho myšlenky. Pavel VI. upozorňuje na důležitost vnitřní obrody církve, na obrácení se na věřící a neustálé připomínání jim čemu mají věřit. Jan Pavel II. Shledává dospělého za stěžejního příjemce katecheze a požaduje dostatečnou péči o něj v tomto směru. Všeobecné direktorium na to reaguje tak, že předkládá určité stanovy pro katechezi. Prakticky ukazuje, kdo, jak a co má vyučovat. Z předložených dokumentů je zřejmé, že dospělí jsou nositeli církevních hodnot a proto je třeba především o ně dbát a vzdělávat je. Katecheze dospělých se pomalu stává nosným tématem celé katecheze. Zda-li a jak na to reagují soudobí autoři si popíšeme v následující kapitole.

6. Soudobí autoři věnující se katechezi dospělých

„Nadto pak zbývá, synu můj, říci:

Přijmi poučení!

Spisování mnoha knih nebere konce

a mnohé hloubání unaví tělo.“

(Kaz 12,12)

V této kapitole představím jak, na katechezi nahlízejí současní autoři. Poukážu na to, zda jsou zajedno s oficiálním církevním magisteriem a popíši, jak si koncilní dokumenty vyložili a předávají-li jejich zvěst svým čtenářům.

6.1.Hans Küng

Tento švýcarský teolog byl významným poradcem na II. Vatikánském koncilu a významnou měrou přispěl k tématům jím řešeným (Petráček 2016: 129). Ačkoliv byl poté zbaven církevního souhlasu a měl zákaz přednášet na katolických univerzitách je jeho kniha *Být křesťanem* velmi katechetická. Sám o ní říká, že je napsána pro ty, kteří nechtějí zůstat pouze u dětské víry a hledají cestu k úplně pravdě křesťanství. (Küng 2000: 5-6) Kniha je psána zcela v duchu sněmu. Konfrontuje situaci křesťana se situací společnosti v dnešním světě. Není jako oficiální katechismus katolické církve, který je direktivní. Küng osvětluje člověku a to v zásadě každému (ne pouze křesťanovi), co to znamená být křesťanem. Je výrazně kristocentrický a ekumenický. Pro své posluchače dokáže zpřístupnit důležité otázky jejich života natolik blízce, že jsou schopni svou víru žít plněji a obhájit.

Hans Küng pojednává o technickém vývoji obdobně jako *Gaudium et spes*. Ukazuje konkrétní stránky pokroku, ničivý pokrok, který je iracionální a nehumánní. Ve shodě s GS odsuzuje vědu jako světový názor. (2000: 17-18) Nejenom, že odsuzuje vědu jako světový názor, ale trochu rebelsky odsuzuje i křesťanství jako světový názor. Říká, že bychom toho mohli dosáhnout mnoho, kdybychom si vzpomněli, že „*má něco společného s nějakým Kristem*“ (2000: 39). Nemoralizuje ani nepoučuje. Pouze velmi věrohodně a fundovaně ukazuje význam křesťanského způsobu života. Nabízí mírové cesty, ale kriticky poznamenává, že jsme daleci toho po nich jít. Představuje Ježíše Krista jako člověka, jako učitele, ze kterého by všichni ostatní měli vycházet. V této pasáži představuje Ježíše, jako někoho koho je po všech stránkách výhodné následovat. (2000: 38-66).

Odpovídá zde na všechny podstatné otázky právě z pohledu Kristova života a dává lidem možnost nahlédnout do Ježíšova života a znovu (lépe, plněji) mu uvěřit. Je to dílo, které osvětluje jakémukoliv člověku (zvláště pak křesťanovi) život v celé jeho perspektivě, pohledem Krista. Možná lépe skrze Krista. To je důvod proč ho pokládat za důležité pro vzdělávání dospělých ve víře.

6.2. Aleš Opatrný

Přední český pastorální teolog, který napsal řadu knih zabývajících se naším tématem. V díle pastorační situace u nás reflektuje zdejší situaci na základě dějinného vývoje. Snaží se analyzovat situaci v pastorači, a jaké úkoly z toho plynou. Kriticky posuzuje praxi raných devadesátých let a snaží se nastítnit vizi do budoucna. Určit cíle a základní (nejužívanější) metody pastorače (Opatrný 1996: 36-90).

Autor hovoří o pastorači v postmoderní době, upozorňuje na to, že náš svět se zásadně změnil. Tím, že autor je Čech, vychází ze situace pro všechny pochopitelné a ukazuje její pozitiva i negativa. Poukazuje na důsledky čtyřicetileté éry komunismu na pastorači a říká, že není možné si myslet, že se začne tam, kde se před lety skončilo. Situace je výrazně sekularizovaná a člověk si musí odpovídat na zásadní otázky svého vztahu ke Kristu. Prakticky se musí ptát na to zda, když je většinová společnost sekularizovaná, má smysl být jiný nebo zda plout s proudem (Opatrný Fórum past.teol. 2000: 95-96).

V pastorační praxi by se mělo dbát na **Písmo**, jako základ dialogu s Bohem – mělo by být chápáno jako svědectví tohoto dialogu. Věřící by se z něho měli učit žít s Bohem v tomto světě. Další důležitá věc, která je dosti opomíjená, je **modlitba** jako místo dialogu s Bohem. Ve farnostech by se měly vytvářet příležitosti, kde by se dospělí mohli učit modlitbě. Podstatná složka života z víry je **společenství**. Toto společenství lidí ve víře je chrání před subjektivismem. V neposlední řadě je v pastorači důležitý **dialog**. „*Je to metoda vyjasňování, vzájemného obohacování a sdílení*“ (Opatrný Fórum past.teol. 2000: 105).

Základní formou pastorače je dle Opatrného rozhovor, ale není to jediná metoda. Mezi další, čteně užívané, patří zejména exercicie, poutě či četba. Mluví i o internetu jako zdroji rychle získaných informací, ale bez zaručené spolehlivosti (Opatrný 2014: 61-64).

Aleš Opatrný je velmi aktivní autor, který nabízí velké množství inspirace, jak pro katechety, tak i pro laiky chtějící ve víře růst. A to ať se nacházejí v jakékoliv životní situaci.

6.3.Ludvík Dřímál

Pakliže jsem Opatrného nazvala předním pastorálním teologem, musím Dřímala postavit hned za něj a to proto, že je pastorální teolog se specializací katechetika. Jeho Úvod do studia katechetiky je základní kniha každého, kdo se věnuje katechezi. Dřímál v ní nejenom seznamuje s dějinami katecheze, ale katechezi zařazuje do činnosti církve. A to včetně zevrubného popisu obsahů katecheze.

Autor uvádí čtyři hlavní úkoly katecheze a to probouzet a podporovat obrácení, podporovat a posilovat postoj víry, přivádět k plné znalosti křesťanského poselství a výchova ke křesťanskému jednání. Ačkoliv by se mohlo zdát, že **probouzet a podporovat obrácení** spadá do první evangelizace, autor zdůrazňuje, že obrácení není záležitostí jednou pro vždy a je třeba neustálé obnovy a posilování. Stejně tak úkol katecheze nekončí při vyznání víry. **Podporovat a posilovat postoj** víry znamená vychovávat k celostnímu postoji. Napomáhat člověku, aby jeho víra dosáhla stádia postoje a tento postoj aby zakořenil v hloubce jeho osobnosti. **Přivádět k plné znalosti poselství** je katechezi vpravdě uloženo. Seznámení se základními dokumenty víry, uvádění do četby Písma svatého, poznávání Božího slova v textech to je jádro tohoto úkolu. Katecheze má **vychovávat ke křesťanskému jednání** k diákonii, koinonii, martyrii a liturgii (Dřímál 2002: 31-34).

Stinné stránky katecheze

Dřímál popisuje stinné stránky katecheze s odkazem na II. Vatikánský sněm. Především zde ukazuje jako nedostatečnou katechezi dospělých. Ačkoliv VDK jasně ukázalo na prioritu tohoto odvětví katecheze (VDK: 171-176) jsou v tomto stále nedostatky. Dokonce neváhá tvrdit, že „*katechetická práce s dospělými se vyskytuje jen jako pouhá součást jiných aktivit v rámci působení jiných středisek než katechetických (pokud vůbec)*“ (Dřímál 2008: 19). Nezůstane pouze u konstatování nedostatků, ale nabízí i východiska. Je třeba se stále znovu zabývat funkcí křesťanství v dnešní době a vytvářet přesvědčivé projekty, aby křesťanská zvěst byla schopna někoho oslovit. Jako základní postoj doporučuje otevřenost vůči světu, odvahu k dialogu, vtělení víry do kontextu světa, evangelizaci jako prioritu a obnova katecheze (Dřímál 2008: 21-22).

Autor vnímá a popisuje nejen pouhou katechezi, jako činnost, ale také katechetiku jako vědní obor. Vědní obor, který je třeba rozvíjet, aby sama katecheze mohla růst a vyjadřovat církevní činnost k plnému pochopení evangelijní zvěsti.

Shrnutí

Küng i Opatrný odpovídají na koncil a popisují situaci dneška a nabízejí člověku orientaci v dnešní době. Küng ukazuje, co znamená být křesťanem a kdo je Kristus. Opatrný se ptá proč být v dnešní sekularizované době křesťanem. Odpověď na to nabízí skrze Písmo, které vnímá jako stěžejní pro růst ve víře. Dřímál mluví o hlavních úkolech katecheze a upozorňuje na stále ještě nedostatečnou aktivitu na poli katecheze dospělých.

V následující kapitole se zaměřím na Benedikta XVI. A Františka. Jejich vztah ke katechezi dospělých představím pomocí jejich encyklik.

7. Nynější papežové a jejich katecheze

„Dnešní člověk nemá rád ticho, proto kolem něj pořád hraje televize, proto každý druhý chodí se sluchátky na uších. V tichu se totiž mohou do vaší mysli vtírat myšlenky, které nejsou tak úplně příjemné.“
(Prokop Siostrzonek)

Situace, kdy bych mohla psát o papežích v množném čísle, se v dějinách dlouho nestala a proto je pro mě velmi lákavé to takto použít. Přesto na začátek kapitoly uvedu, že budu psát pouze o jejich názorech v době jejich pontifikátu aktivního. Tedy přesně u Benedikta VI to bude v rozmezí let 2005-2013 a u Františka od roku 2013 dodnes. Chtěla bych představit témata jejich katechezí a názory na formaci laiků. Pokusit se o jakési srovnání obou. Z čeho vycházejí a co je pro ně směřodonné.

7.1. Benedikt XVI

Benedikt XVI, který před nástupem na papežský stolec byl prefektem Kongregace pro nauku víry, nám má zajisté k výchově dospělých ve víře co říci. Při konkláve byl velmi favorizován, přesto, nebo možná právě proto, bylo jeho zvolení překvapující. Byl zvolen již jako jeden z nejstarších pontifiků a jeho zdraví, také nebylo nejpevnější. Stejně jako Küng se účastnil II. Vatikánského koncilu jako přední poradce, což vypovídá mnohé o jeho teologické fundovanosti. Na sněmu byl řazen k reformnímu proudu spolu s Küngem, ale doba je od sebe v jejich smýšlení spíše rozdělila. Ačkoliv Benedikt sám o sobě tvrdí, že jeho teologické názory zůstávají tytéž. Mohla-li bych si dovolit drobné srovnání obou zmíněných, řekla bych, že Küng dovede běžného laika více nadchnout pro četbu své teologie, zatímco Benedikt má (alespoň co se týče děl, která jsou zde citována) spíše strohý styl.

Těžko budu oddělovat osobní smýšlení od toho, které prezentuje coby papež. Nakolik pouze plní roli, která mu byla svěřena a nakolik je to jeho vlastní krédo. Budeme-li vycházet z toho, že on a papež jedno jsou tak i encykliky a listiny jím podepsané nesou jeho názor.

Caritas in veritate

Encyklika o integrálním lidském rozvoji v lásce a v pravdě je vydána v roce 2009 a je to jeho poslední encyklika. Zaobírá se zde sociální naukou církve a navazuje na Pavla

VI. a jeho učení. Benedikt říká, že není žádné nové učení po II. Vatikánském koncilu, je pouze prohloubení stávajícího učení. Poukazuje na dynamický proces, kterým církev prochází a na jeho věrnost přijatému světlu (Benedikt XVI. 2009: 19). Pokrok, o kterém se zde hovoří, je především povoláním a vyžaduje od každého osobní nasazení a zaujetí pro věc. Podmínkou celkového rozvoje osobnosti je Bůh. Dokonce je tento rozvoj od Boha určený, Bohem daný úkol člověku. Tento rozvoj si musí být vědom toho, že není svým vlastním cílem. Člověk si musí být vědom svého přesahu a uznávat Boha jako pravou cestu k životu. Povolání k pokroku vyžaduje svobodu (Benedikt XVI. 2009: 23). Abychom mohli na sobě jakožto na věřících křesťanech pracovat a rozvíjet se, je tedy třeba přijmout jistotu, že jsme Bohem milováni. Když toto přijmeme, s nasazením se poté budeme pít po dalších a dalších projevech této lásky, neboli po informacích a datech a vstoupíme tím plně do procesu katecheze.

Základem rozvoje je evangelium. Zde je odkryta celost zjevení. Ústřední postavení v tomto rozvoji má láska. V encyklice *Deus caritas est* o této lásce podrobně pojednává. Od rozvoje osobního přechází zde Benedikt plynule k rozvoji společnosti, kde nesmí být jediným cílem zisk, neboť pak hrozí, že „*bohatství zmizí a zrodí se chudoba*“ (2009: 25-27). Opět zde nabádá k odpovědnosti, k povinnosti hledat nové možnosti angažovat se, dobré zkušenosti, proměnit krizi v příležitost.

Pakliže se nerozvíjí člověk, nerozvíjí se ani společnost. Je třeba uznat mravní normy nám dané Bohem, abychom uznali dobro a dokázali ho v dnešním světě správně interpretovat. Stále musíme lpět na duchovním růstu (Benedikt XVI. 2009: 87-94).

„Rozvoj vyžaduje nové oči a nové srdce, schopné překonávat materialistický pohled na lidské události a rozpoznat v rozvoji něco více...“ (Benedikt XVI. 2009: 95).

Verbum domini

Boží slovo v životě církve hraje stěžejní roli. Benedikt XVI. píše ve shodě s biskupským synodem, že je potřeba lidi vzdělávat v umění číst Bibli. Je důležité učit co Boží slovo je, jak je předáváno (2011: 20-21). Má vysokou hodnotu vychovávat a vzdělávat lidi v pochopení Božího slova, jakožto inspirace pro Písmo svaté. Je významné pomoci lidem vytvářet hodnotné postoje k Božímu slovu, což jim umožní lepší růst jejich duchovního života (Benedikt XVI. 2011: 34-36).

Benedikt XVI. zde musel z pozice dogmatického teologa s radostí kvitovat, že je studium Písma svatého bráno za duši teologie. Přesto se při studiu Písma musí dbát na

rozlišování jeho smyslů. Dbát na správnou interpretaci, dle kontextu jak, kde a pro koho bylo psáno. Ve shodě s Küngem (2000: 103) zde píše, že je třeba pochopit „*přechod od litery k duchu*“ (Benedikt XVI. 2011: 58).

Biblická pastorace nemá být další z mnoha různých forem pastorace, nýbrž má být středem každé pastorace. Znalost Písma má prodchnout každou pastorační činnost ať už ve farnostech nebo v diecézích. Má ústit ve větší pochopení Krista a větší znalost božského zjevení. (Benedikt XVI. 2011: 97-98). Je zde čteně odkazováno na Všeobecné direktorium pro katechezi a pokyny k biblickému oživení katecheze, kterážto má člověka neustále provázet. Důležité je povzbuzování k učení a poznávání posvátného textu. Doslova se zde píše o „*inteligentním memorování*“ stěžejních textů. (Benedikt XVI. 2011: 99).

Pro dosažení cíle pastorace, který byl synodem biskupů uznán jako „biblická povaha pastorace“ je třeba působit na katechety při jejich formaci. Je doporučeno budovat centra pro formaci laiků, kde se budou nejen učit chápat Boží slovo, ale i ho žít a hlásat. Čím více budeme Písmem zaobírat, tím více na nás bude promlouvat a formovat nás (Benedikt XVI. 2011: 100-101).

7.2. František

Titul římského biskupa mu byl udělen v březnu 2013 a je jednoznačným zastáncem druhého vatikánského koncilu. Nynější papež má velmi vyvinuté sociální citění a neváhá svými postoji šokovat. Jeho učení je učení příkladem. Jeho život (jakožto papeže) působí velmi evangelijně. Jakožto jezuita má k učení jistě předpoklady (viz kap. 2.3). Jeho encykliky jsou psány čtivě. Možná právě díky svým neotřelým postojům jsou jeho spisy čteny a prodávány hojně i mezi nevěřícími. Tuto myšlenku mám podloženu pouze osobní zkušeností, ale stála by za hlubší prozkoumání v jiné práci.

Pokusím se představit papežův pohled na katechezi z pohledu jeho encyklik a exhortace. Encykliku *Lumen fidei* záměrně vynechám, protože jak prohlásil František je psána čtyřma rukama a tedy nevystihuje pouze jeho, leč se zde oba naši papežové prolínají a doplňují.

Evangelii gaudium

Radost z evangelia je patrná ze všech projevů svatého otce. O této radosti píše s nakažlivým elánem, se kterým nám hned v úvodu předkládá důvody naší radosti. Říká, že žít postní dobu bez velikonoc je jakási nemoc dnešní doby, která je velmi rozšířená (František 2014: 10-11).

Nová evangelizace se má uskutečňovat ve třech hlavních oblastech, kterými jsou: pastore, oblast pokřtěných, kteří nežijí podle křestních požadavků a oblast těch kteří Krista neznají nebo jej odmítli (František 2014: 15-16). Poukážu zde především na první dvě oblasti, ačkoliv první evangelizace či misijní činnost se s katechezí taktéž prolíná (viz. výše). Ve shodě se svými předchůdci mluví o zásadním místě pro pastorači o farnosti. O farnosti, která nese své členy a podpírá je a veškerou svou činností je „povzbuzuje a formuje“ k jejich aktivnímu zapojení do procesu evangelizace (František 2014: 24-25). Papež František nežádá nic míň, než osobní zaujetí. Apeluje na to, že existuje řád pravd katolického učení a je tedy třeba dbát o to, aby se učily ve správném poměru. Neříká, že některá dogmata či morální učení jsou horší či lepší. Pouze považuje za nezbytné držet se této hierarchie. Nejvíce by se v katechezích mělo mluvit o ctnostech jako je umírněnost, spravedlnost či láska (František 2014: 29-30).

Pastorační pracovníky vidí v reálném světle. Vidí jejich nedostatek ve farnostech, nároky, které jsou na ně kladeny (dobou, společností, ale i sebou samými) i pokušení, která je stravují a činní jejich službu často velmi vzdálenou onomu radostnému evangeliu. Přesto východisko z této krize pastorační identity vidí v bratrství. V bratrství tak jak o něm mluví i Benedikt XVI. (2009: 25). Ve společenství, „*je nezbytné dopomáhat k poznání, že jedinou cestou je naučit se správně setkávat s druhými... objevovat Ježíše ve tváři druhých*“ (František 2014: 63). My sami musíme chtít být evangelizováni. Musíme usilovat o co nejlepší možnou formaci a prohloubení svého života z víry. Svatý otec říká, že musíme „dovolit druhým“, aby nás vyučovali ve víře a jejím růstu (František 2014: 80). Oni druzí jsou stále naši bratři a bližní, je na nás jim otevřít svá srdce a nechat katechezi na sebe působit.

Pro katechety, pastorační pracovníky i každého aktivního laika je důležité vědět, že nestačí vědět, co mají říkat, ale stejně tak důležité je znát jak to říci. Při nevhodném způsobu předávání nauky víry může docházet k nevhodnému působení na příjemce učení. František ukazuje příklady toho jak zaujmout a mluvit přitažlivě a působivě. Mluví o tom, že je dobré používat obraznou řeč. Mluvené slovo má být prosté, aby mu adresáti mohli porozumět. Důležitou podmínkou účinné katecheze je její pozitivní

ladění. Je třeba i na negativních problémech poukazovat na nějakou jejich pozitivní hodnotu. Dávat lidem naději. (František 2014: 100-102).

Svatý otec nerozděluje evangelizaci na setbu a žeň, říká, že kérygma musí být jádrem každé katecheze. Toto první hlásání zásadní křesťanské zvěsti o Ježíši a jeho lásce musí katecheta zdůrazňovat stále znovu. Tato zvěst je první nikoliv ve smyslu hierarchickém, nýbrž ve smyslu kvalitativním a proto ji nelze říci jednou a pokračovat dál k dalším tématům. „*Veškerá křesťanská formace je především prohlubováním kérygmatu...umožňuje správně chápat význam jakéhokoliv tématu, které se v katechezi vysvětluje*“ (František 2014: 105). Mezi další nezbytné prvky katecheze řadí František mystagogickou iniciaci a „cestu krásy“.

Laudato si'

Ačkoliv je tato encyklika o péči o společný domov, tedy spíš ekologicky zaměřená, není to zas tak dalece od katecheze jak by se mohlo na první pohled zdát. Svátý otec zde poukazuje na biblický základ ekologické výchovy a na to že by měla být křesťanům vlastní. Přesto jsou různí oponenti, kteří ekologickou krizí viní právě křesťany. Například Lynn White tvrdí, že cílem křesťana je dostat se do nebe a to není pro zvířata ani pro rostliny. Křesťani si jdou za svým a nezajímá je nic okolo. Hnědouhelné doly, vybití živočichů...nic. Pouze nebe (Vácha 2008: 229-232). Vychází to z nesprávného chápání Bible. Aby k takovýmto útokům na církve nedocházelo, je třeba mít onen základ v sobě. Ekologická témata jsou v dnešní době velmi aktuální a mnozí křesťané se k nim vyjadřovat musí. Proto je tato encyklika důležitá i v katechezi. Je tu jasně popsáno stanovisko svatého otce a tedy církve.

Amoris laetitia

Exhortace o lásce v rodině taktéž patří do našeho tématu. Když chci růst ve své víře, toužím po informacích ze všech stran. Papežské spisy jsou dobrým námětem k promýšlení mého vnímání víry a života s vírou. Téma rodiny se jakkoliv dotýká každého a proto ho zmiňuji i zde. II. Vatikánský koncil otevřel řadu témat, která byla doté doby v církvi tabuizována. Svátý otec navazuje na tyto věci a v této exhortaci o nich otevřeně promlouvá.

Opět je zde připomínána farnost jako stěžejní místo pro pastorači. Je zde kladen zvýšený požadavek na dobrou formaci a pastorační přípravu laických pracovníků v pastorači. Věřícím je třeba nabízet více než teoretické poučky, ne pouze normy, ale

hodnoty, které pro ně budou žitelné v jejich konkrétních životech (František 2016: 136-138)

V katechezi mladých lidí (snoubenců) je třeba dbát na to, aby stylem vedení nebylo dosaženo odmítnutí svátostí. Není nutné předkládat katechismus v jeho úplnosti. Spíš je důležitá kvalita, než množství podaných informací. Opětovně je zde kladen důraz na kérygma (František 2016: 140).

Pravidelné středeční promluvy mívají většinou nosné téma naděje. V souvislosti s více zmíněným by se dala všechna slova v jeho dílech potvrdit. Naděje a radostná zvěst evangelijní zprávy je přítomna ve všech jeho katechezích. Svátý otec se v nich snaží dodávat lidem odvalu a víru v nelehkých situacích dnešních dní. Tyto veřejné a hojně navštěvované katecheze jsou vždy aktuální.

Shrnutí

Benedikt vidí jako zdroj poznání Boha, který je nejenom podmínkou rozvoje člověka, ale je to i Bohem daný úkol člověku. Základem rozvoje je evangelium a je třeba lidi vzdělávat v umění číst Bibli. František zdůrazňuje (ve shodě s Augustinem) důležitost radosti z evangelia. Apeluje na dodržování hierarchie katolických pravd. Katecheze má být prostá a pozitivně laděná. Oba papežové kladou důraz na osobní angažovanost. Katecheze musí vycházet od člověka. Dospělý člověk je subjektem katecheze. Nejprve musí každý chtít být katechizován.

V poslední kapitole prostřednictvím ilustrační ankety nahlédnu do malé farnosti, na mladé dospělé příjemce katecheze. Zajímá mě, nakolik jsou angažovaní a sami hledají možnosti a cesty katecheze. Podobné téma by bylo vhodné zpracovat v rámci seriózního výzkumu, který ale překračuje možnosti této teoretické práce.

8. Anketa ve farnosti

„Duchovní život je možný i bez seminářů, půstů, odříkání a celibátu.

Stačí věřit a otevřít se Bohu.

*On pak sestoupí do každého z nás
a našim prostřednictvím bude činit zázraky.“*

(Paulo Coelho)

V anketě (příloha č. 1) jsem se zaměřila na mladé dospělé ve farnosti Veselíčko. Tato farnost je ve správě premonstrátů z Milevského kláštera. Patří do ní pět malých obcí (Veselíčko, Branice, Bilina, Stehlovice a Křižanov). Jedná se o ilustrační anketu, která může nastínit otázky do dalšího možného výzkumu v rámci diplomové práce. Nejednalo se o anonymní anketu, respondenty osobně znám. Návratnost díky tomu byla 100%.

Z předchozích kapitol lze vyvozovat, že problém nedostatečné katecheze dospělých, jak o něm píše Dřimal (Dřimal 2008) je spíše než na straně církve, na straně adresátů katecheze. Autorů a obecně katechetů, kteří by se mohli a chtěli dospělým věnovat, není nedostatek. Tuto skutečnost můžeme vyvozovat i z počtu vydávaných knih s touto tematikou a s každoročním obsazením katechetických kurzů u nás. Proto jsem se ptala, zda se o katechezi zajímají, jestli se vzdělávají ve víře doma či zda navštěvují veřejné kurzy, jaká témata si ve svém studiu nejčastěji volí a také zda a jak daleko jsou ochotni kvůli katechezi dojíždět.

V závěru se zamýšlím nad možnostmi aktivizace mladých dospělých v této farnosti.

8.1. Analýza výsledků

Na otázku, kde se nejčastěji vzdělávají ve víře, uvedlo 7 respondentů z 10, že hlavním místem, je domov. Pouze 3 respondenti uvedli jako hlavní místo své katecheze systematickou katechetickou činnost v organizovaných kurzech či seminářích. Farnost zde nefiguruje jako stěžejní místo pro jejich duchovní růst, ale pouze jako místo pravidelné nedělní bohoslužby. Mladí dospělí, jsou převážně ochotni za katechezí dojíždět maximálně 20 kilometrů, což zahrnuje besedy a přednášky v Milevsku, ale vzdálenější Písek či Tábor (se širší nabídkou) je již na hranici jejich zájmu. Katechetické kurzy organizované diecézním centrem v Českých Budějovicích by neoslovili ani jednoho respondenta.

Jako téma, které je při jejich (převážně) samostudiu zajímavá nejvíce je Nový Zákon (4/10), životy svatých (3/10). Jeden respondent uvedl jako téma svého rozvoje: „*hledám živého Boha a toužím po vnitřním vztahu*“. Kdyby takto uvažujících bylo více, mohla by se katecheze rozvinout do nevídané hloubky a křesťané by poté byli onou solí země.

Nejčastěji používané médium při studiu je kniha a vzápětí za ní jsou internetové zdroje. Důležitým faktem, který zde vyplynul je ten, že naprostá většina z dotázaných (9/10) se chce vzdělávat a rozvíjet ve víře, což považují za stěžejní zjištění, ze kterého leze vycházet. Nicméně je mnou oslovený vzorek převážně pohodlný a nechce se mu do této aktivity investovat moc navíc.

Výsledky ankety nelze jakkoli zevšeobecňovat, ale přesto se můžeme pokusit načrtnout obraz dospělého v malé farnosti. Můžeme se domnívat, že by to takto mohlo být i u některých jiných mladých. Na to by byl vhodný kvantitativní výzkum. Respondent ankety v této farnosti je takový, který si rád přečte knihu s duchovní tematikou (kterou si, ale sám vybere) případně si jednou za čas poslechne přednášku organizovanou v blízkém okolí (musí ovšem splňovat požadavky na téma i přednášejícího) a pak si sám doma bude o své víře přemýšlet. Z výsledku ilustrační ankety usuzuji, že se jedná o individualistu, který nemá zájem na budování duchovního společenství, ale pouze na ukázání se v dobrém světle a to pouze před těmi „správnými“ lidmi. Ono být mezi lidmi a s lidmi, jak o tom pojednává *Apostolicam actuositatem* zde jaksi chybí (viz výše). Tabery uvádí jako jednu z příčinu netečnosti mladších lidí k politice to, že žijí ve světě, který je díky internetu propojen natolik, že se necítí omezení místem ani časem. Změnil se styl jejich komunikace a je pro ně podstatná vizuální stránka sdělení. Pozornost věnují tomu, co je zaujme designově (Tabery 2017: 173). Toto můžeme aplikovat i na situaci v katechezi dospělých zde.

Katecheté stojí před nelehkým úkolem jak zaujmout mladé dospělé. Jak mohou této skupině dospělých zpřístupnit, že ona radost a naděje lidí naší doby je i jejich radostí a nadějí (GS 1995: 183)?

8.2. Aktivizace dospělých ve farnosti Veselíčko

Pokud je můj pohled pravdivý a respondenti ankety zde jsou tací, jak popisují výše, má zde katecheze šanci uspět? Práce s dospělými je dle VKD prioritní, ale tohle je jedním z jejich úskalí. Mladí dospělí sice touží po růstu ve víře, ale za zavřenými dveřmi svých domovů. Jak se k nim tedy cílená katecheze může dostat (pominu-li

nedělní bohoslužbu slova)? Možnou pomocí při řešení, kterou já zde shledávám, je propůjčená z marketingu a jedná se o reklamu. Nemyslím si, že by bylo málo možností, kde se s katechezí nebo pastorcí aktivně setkat. I v dojezdové vzdálenosti, o které respondenti uvádějí, že je pro ně důležitá. Ze zkušenosti, ale vím, že tyto akce mají pramalou reklamu. Kněz při ohláškách přečte letáčky, co, kdy a kde se koná a onen letáček je poté přišpendlen na kostelní nástěnku.

Jak píše Dřimal (viz výše) je třeba vytvářet přesvědčivé projekty, aby křesťanská zvěst byla schopna někoho oslovit. Nesmí, ale zůstat pouze u takovýchto projektů. Je třeba tyto projekty umět propojit s reálným životem ve farnostech. To shledávám jako zásadní problém zde. Nabídka katecheze mívá své příjemce již v počátku. Jako možnost aktivizace vidím v takto malých farnostech osobní kontakt. Jak píše již Pavel VI v evangeliu nuntiandi (viz výše) je třeba se snažit o propojenost mezi evangeliem a společenským životem v církvi. Katecheze se musí přizpůsobovat aktuální situaci a konkrétním případům.

V takto malých farnostech by mohlo být řešením zapojení do propagace katechetických akcí mobilní telefony. Zde se všichni znají a mají na sebe kontakty. Pravidelné bulletiny přímo do mobilního telefonu, by mohly být výzvou, na kterou by mí respondenti mohli odpovědět pozitivně.

tedy že u nich to je takto, ale můžeme se domnívat, že by tak třeba mohlo být i u některých jiných mladých. A na to by byl vhodný kvantitativní výzkum.

9. Závěr

*„Vnímat dokážu jen to, co vyvolá určitou rezonanci
i ve mně samotném. Potud jsem v každém příběhu,
který vyprávím, přítomen také já; při vyprávění příběhu
sděluji i leccos o sobě samém a vydávám se tak všanc.“*

(Ingo Balderman)

V této bakalářské práci jsem se zabývala katechezí dospělých a to zejména po II. Vatikánském koncilu. Toto téma je natolik obsáhlé, že nelze vyčerpat jednou prací s takovýmto rozsahem, přesto to byla práce velmi inspirativní. Mým cílem bylo katechezi popsat v dnešní době a shrnout možnosti, které mají její dnešní dospělí účastníci.

V rámci dosažení těchto cílů jsem postupovala s pomocí odborné literatury od základní charakteristiky dospělých a specifických metod jejich vzdělávání. Přes úplné počátky katecheze, náčrt jejích rysů v průběhu dějin, až jsem se dopracovala k nosnému tématu a to II. Vatikánskému koncilu. Zde jsem popsala řadu dokumentů a děl z něj přímo či nepřímo vycházejících.

V závěru této práce mohu konstatovat, že předávání víry a prohlubování jejího obsahu je proces, který církev provází celými jejími dějinami. Je to její úkol. Primárním úkolem je právě katecheze dospělých. Jsou to oni, kdo tvoří tělo církve a jsou to oni, na které míří dokumenty mnou citované. V předchozím představení tohoto procesu jsme viděli, že předávání víry není jednou provždy hotovou šablonou, kterou si osvojíme a budeme precizně aplikovat. Máme před sebou stále jiné příjemce, žijící v jiných podmínkách a proto jinak vnímající, jinak ochotné a schopné naslouchat. Katecheté musí pečlivě volit metody a snažit se pochopit dospělé adresáty své práce, aby ona byla plodná. Základ katecheze dospělých je však stejný dnes jako před koncilem. Jiný je pouze přístup k tomu, jak ho prezentovat, aby byl pro dnešní lidi směrodatný. Tímto základem je Kristus, nesoucí člověku nabídku osvobození, spočívající v uzdravující darované lásce, která proměňuje a naplňuje život. II. Vatikánský koncil vnímá ve svém poselství člověka, ne jako objekt poučování, nýbrž jej vidí jako hledajícího, zraněného a chce mu podat ruku v každé jeho situaci.

Proto se ustupuje od předávání víry formou tradičních katechismových pouček v podobě otázek a odpovědí v jazyce, který je navíc srozumitelný pouze úzkému okruhu

posluchačů. Dnešní dospělí příjemci katecheze se s takovou katechezí již nechtějí spokojit. Pakliže si dospělý člověk vybere možnost vzdělávat se ve víře, chce hlubší pochopení a souvislosti. Chce mít ony poučky podloženy příklady a zkušenostmi. Tedy je dnešní trend v katechezi spíše opačný. Další dokumenty naléhavě připomínají nutnost, stavět na Božím slově a spojení s modlitbou. Tím se vlastně vracíme k původnímu modelu předávání a prohlubování víry v apoštolské době.

V katechezi není nutné předat celý obsah křesťanského učení. Je nutné ukázat a dát zažít aktuálnost a sílu Božího slova. Učit posluchače, dívat se na svůj život v intencích evangelia. Pomáhat objevit v Kristu toho, který je řešením všeho, co mě obklopuje a co prožívám. Každá katecheze by měla být nenásilným zprostředkováním Písma svatého, školou setkávání se s živým Kristem a snahou o otevření cesty k modlitbě.

Toto je cesta, která zpřístupní víru a její růst širšímu počtu katolíků. Ideály, které zde jsou popsány, jsou meta, ke které je však v praxi náročné se přiblížit. Při studiu předložených materiálů, jsem nabyla přesvědčení, že primární pro zaktivizování mladých dospělých je obrátit evangelizace dovnitř církve nikoliv ven. Své síly soustředit na posílení stávajících členů. Důsledně a opravdově hledat cesty k nim. Jakékoliv. Když bude tato členská základna pevná a stabilní ve své víře tak, jak je popsána výše bude evangelizace směrem ven z církve již automatický proces, ke kterému nebude muset býti nabádáno.

Seznam použitých zdrojů

ALBERICH, Emilio, DŘÍMAL, Ludvík. *Katechetika*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-382-6.

BALDERMANN, Ingo. *Úvod do biblické didaktiky*. Jihlava: Mlýn, 2004. ISBN 80-86498-07-7.

BENEDIKT XVI. *Verbum Domini: posynodní apoštolská exhortace o Božím slově v životě a poslání církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011. ISBN 978-80-7195-271-8.

BENEDIKT XVI. *Caritas in veritate: Láska v pravdě : encyklika o integrálním lidském rozvoji v lásce a v pravdě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7195-414-9.

BERAN, Josef, POSPÍŠIL, Ctirad Václav, ed. *II. vatikánský koncil očima Jana XXIII. a Pavla VI.: proslovy Jana XXIII. a Pavla VI. v koncilní aule, dokumenty vyhláshující a uzavírající II. vatikánský koncil, projev Pavla VI. v OSN, poselství koncilu světu, řeč Josefa kardinála Berana o svobodě svědomí*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013. ISBN 978-80-7195-598-6.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona : včetně deuterokanonických knih : český ekumenický překlad. 6. přeprac. vyd., (4. vyd. v ČBS). Přeložil Miloš BIČ. Praha: Česká biblická společnost, 1995. ISBN 80-85810-08-5.

COELHO, Paulo. *U řeky Piedra jsem usedla a plakala*. Vyd. 2. Přeložil Anton PASIENKA. Praha: Argo, 2010. ISBN 978-80-257-0247-5.

Dokumenty II. vatikánského koncilu. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-089-3.

DŘÍMAL, Ludvík. *Katecheze jako výchova víry*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2002. ISBN 80-7266-122-1.

DŘÍMAL, Ludvík. *O katechezi: studie DTI HK*. Ústí nad Orlicí: Oftis pro Biskupství královéhradecké - Diecézní teologický institut, 2009. ISBN 978-80-7405-061-9.

Evangelii gaudium: Radost evangelia : apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě. Praha: Paulínky, 2014. ISBN 978-80-7450-118-0.

FARKOVÁ, Marie. *Dospělost a její variabilita*. Praha: Grada, 2009. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2480-5.

Fórum pastorálních teologů ...: sborník. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2000. ISBN 80-86045-61-7. ISSN 1804-3364.

FRANTIŠEK. *Amoris laetitia: Radost z lásky : posynodální apoštolská exhortace o lásce v rodině*. Přeložil Jaroslav BROŽ. Praha: Paulínky, 2016. ISBN 978-80-7450-225-5.

FRANTIŠEK. *Laudato si': Buď pochválen : encyklika o péči o společný domov : 24. května 2015*. Praha: Paulínky, 2015. ISBN 978-80-7450-187-6.

JAN PAVEL II. *Christifideles laici: posynodální apoštolský list o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě z 30. prosince 1988*. Praha: Zvon, 1990.

Katechismus Katolické Církve. Praha: Zvon-České Katolické Nakladatelství, 1995. ISBN 8071131326.

KÜNG, Hans. *Být křesťanem: křesťanská výzva*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000. ISBN 80-85959-76-3.

KÜNG, Hans. *Ježíš*. Brno: Barrister & Principal, 2013. ISBN 978-80-7485-001-1.

NAKONEČNÝ, Milan. *Úvod do psychologie*. Praha: Academia, 2003. ISBN 80-200-0993-0.

OPATRNÝ, Aleš. *Pastorace zvláštních skupin*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. Bibliotheca theologica. ISBN 978-80-7465-116-8.

OPATRNÝ, Aleš. *Pastorační situace u nás: analýzy a výhledy*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. ISBN 80-7192-092-4.

PAVEL VI. *Evangelii Nuntiandi: apoštolská exhortace o Hlásání evangelia*. České katolické nakladatelství, Praha, 1990.

PETRÁČEK, Tomáš. *Církev, tradice, reforma: odkaz Druhého vatikánského koncilu*. V Praze: Vyšehrad, 2016. Teologie (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-643-7.

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6., rev. a dopl. vyd., V Grada Publishing 2. Praha: Grada, 2010. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3133-9.

SAINT-EXUPÉRY, Antoine de. *Citadela*. Vyd. ve Vyšehradu 6. Přeložil Věra DVOŘÁKOVÁ. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN 80-7021-435-x.

SINGLEHURST, Laurence. *Efektivní a citlivá evangelizace: proces setby, žně a uchování*. Praha: Samuel, Biblická práce pro děti, 2005. ISBN 80-86849-10-4.

TABERY, Erik. *Opuštěná společnost: česká cesta od Masaryka po Babiše*. V Praze: Paseka, 2017. ISBN 978-80-7432-849-7.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie pro obor penitenciární péče*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. ISBN 978-80-7372-307-1.

VETEŠKA, Jaroslav. *Přehled andragogiky: úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1026-9.

Internetové odkazy

EVANGELII NUNTIANDI dostupné na

<http://download2.katechetiolomouc.cz/katechete/dokumenty/evangelii-nuntiandi.pdf>

CATECHESI TRADENDAE dostupné na

<http://download2.katechetiolomouc.cz/katechete/dokumenty/catechesi-tradendae.pdf>

Všeobecné direktorium o katechezi dostupné na:

<http://download2.katechetiolomouc.cz/katechete/dokumenty/vdk.pdf>

Příloha

Ilustrační anketa ve farnosti Veselíčko

1) Kde se nejčastěji vzděláváte ve víře?

- Doma 7/10
- Na kurzu 3/10
- Jinde 0

2) Navštěvujete nějaké katechetické kurzy (besedy, přednášky, semináře...)

- Ano 2/10
- Ne 3/10
- Občas 5/10

3) Co vás vede k vzdělávání se ve víře?

- Chci se rozvíjet 9/10
- Baví mě to 2/10
- Jiná odpověď 0

4) Kde navštěvujete vzdělávací kurzy?

- Milevsko 5/10
- Katechetické centrum v Českých Budějovicích 0
- Internet 5/10
- Jinde 1/10

5) Která média při studiu používáte?

- Knihy 8/10
- On-line texty 7/10
- Videá 1/10

- Jiná 1/10

6) Jakému tématu se při studiu věnujete nejčastěji?

- Starý Zákon 2/10
- Nový Zákon 4/10
- Světci a světice 3/10
- Jiná 1/10

7) Jak daleko jste ochoten dojíždět za vzděláním ve víře?

- 0-20 km 6/10
- 21-50 km 3/10
- 51 a více 1/10
- Nikam 0

Abstrakt

ŠTRÁCHALOVÁ A. *Katecheze dospělých po II. Vatikánském koncilu*. České Budějovice 2018. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Mgr. Věra Suchomelová, Th.D.

Klíčová slova: Vzdělávání dospělých, katecheze, evangelizace, pastorece, II. Vatikánský koncil

Teoretická práce se zabývá katechezí dospělých po II. Vatikánském koncilu. Cílem je její popis a reakce na koncil s ohledem na dospělého příjemce. Práce nejprve charakterizuje katechezi v průběhu dějin s důrazem na její kristocentrismus. Popisuje II. Vatikánský koncil a jeho dopady na katechezi se zaměřením na dospělé příjemce. V práci jsou popsány situace, ve kterých se mohou dospělí příjemci katecheze nacházet. Také se zde hovoří o zásadách a metodách jejich vzdělávání. Dále je zde popsán pohled papežských encyklik na problematiku katecheze dospělých v dnešní době.

Problematiku angažovanosti mladých dospělých dokresluje ilustrační anketa ve farnosti Veselíčko.

Abstract

Catechesis of the Adults after the Second Vatican Council

Key words: adult education, catechesis, evangelization, pastoralism, the Second Vatican Council

The theoretical work deals with catechesis of adults after II. Vatican Council. The aim is its description and respond to the Council regarding adult recipient. The work first characterizes catechesis throughout history with emphasis on its christocentrism. It describes II. Vatican Council and its impact on catechesis focusing on adult recipients. The thesis describes situations in which the adult catechists can be found. It contains talks about the principles and methods of their education. Also there is a description of the papal encyclicals on the subject of adult catechesis today.

The issue of the engagement of young adults is illustrated by an illustrative poll in the Veselíčko parish.